

РЕЦЕНЗИЯ

**по конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент”
в професионално направление 3.8. – Икономика (Инвестиции в човешки
капитал и икономически растеж), обявен в ДВ. брой 53 от 13.07.2012 г.
от Бургаски свободен университет, гр. Бургас**

Рецензент: проф. д-р Владимир Петров Владимиров, катедра „Обща
икономическа теория“ при Икономически университет - Варна, научна
специалност „Политическа икономия” (Обща икономическа теория)

Настоящата рецензия е изготвена на основание заповед на Ректора на Бургаски свободен университет № ЛС – 117а /13.09.2012 г. и в съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото прилагане, както и с Правилника за развитие на академичния състав в БСУ.

Конкурсът за академичната длъжност „доцент” по професионално направление 3.8. Икономика (Инвестиции в човешки капитал и икономически растеж) е обявен за нуждите на Центъра за икономически и управленски науки при БСУ- гр. Бургас. Единствен кандидат, подал документи по конкурса е главен асистент. д-р Мария Иванова Нейчева, преподавател на основен трудов договор към ЦИУН.

1. Биографични данни за кандидата

Гл. ас. д-р Мария Иванова Нейчева е получила средно образование в Математическа гимназия – гр. Бургас. През 1991 г. завършва Технически университет – гр. София, след което продължава обучението си като придобива професионална квалификация по мениджмънт в УНСС (1997 г.) и магистърска степен по икономика в БСУ (2002 г.). В периода 2003 – 2007 г. е докторант към катедра „Обща икономическа теория” при Икономически университет – Варна . През 2007 г. защитава дисертация на тема „Нелинейни ефекти на държавните разходи в българската икономика” и получава образователната и научна степен „доктор”. Преподавателска и лекторска дейност започва през 1991 г. в бизнесколежи, гр. София, а по късно и в УНСС.

От 2003 г. постъпва на преподавателска работа в БСУ, където понастоящем е главен асистент към ЦИУН. Води семинарни занятия и чете лекционни курсове по Микроикономика, Икономика, Транснационални и мултинационални корпорации и банки. Справката показва, че за последните пет години е имала общо 1899 часа аудиторна заетост.

Гл. ас.М. Нейчева владее и ползва английски, руски и немски език и е провела редица допълващи специализации по икономика и макроикономика в Белгия, Великобритания, Гърция, Унгария. Член е на Европейската икономическа асоциация.

2. Съответствие със законовите изисквания и изискванията на Правилника на БСУ

Представените документи показват, че кандидатът отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав в БСУ както и на допълнителните изисквания на ЦИУН при БСУ за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“:

1. М. Нейчева има образователна и научна степен “доктор” в същата научна област, в която е обявен конкурса.
2. Преподавателският ѝ стаж в БСУ е повече от 9 години, при изискуеми поне две години.
3. След придобиване на образователната и научна степен доктор има аудиторна заетост от 1899 часа при минимално изискуеми 1000 часа. Тематиката на преподаваните дисциплини е в областта на научната специалност, по която е обявен конкурсът.
4. Представила е една рецензирана самостоятелна монография от 11 издателски коли по тематиката на конкурса, както и други 19 научни публикации извън дисертационния труд, 5 от които са в чуждестранни издания.
5. Има публикуван самостоятелен учебник по Микроикономика и други учебни помагала и материали в областта на конкурса.
6. Има участие в научноизследователски и приложни проекти на национално и международно равнище, в т. ч и като ръководител на два проекта.

3. Оценка на научните резултати и приноси на кандидата

3.1. Общо описание на представените научни трудове

За участие в конкурса за доцент д-р М. Нейчева е представила 25 публикации извън дисертационния труд за придобиване на образователната и научната степен „доктор” с общ обем на собственото участие 32 изд. коли и 246 стандартни машинописни страници. Те включват 1 монография, 3 студии, 7 статии, 9 научни доклада и 5 учебника, учебни помагала и електронни учебни материали. От научните публикации 5 са в чужди издания. Всички представени публикации са с тематика в областта на конкурса и обхващат главно следните области:

- измерване на човешкия капитал и влиянието му върху икономическия растеж;
- съвременни теории и модели на растежа;
- кризите в съвременните икономики и в частност последните кризисни процеси в новите страни –членки (НСЧ) на ЕС и в България;
- макроикономическа политика за стабилизация и растеж.

Общият обем, структурата и качеството на представените научни трудове могат да се оценят като отговарящи на изискванията и подходящи за участие в обявения конкурс за доцент.

В съдържателно отношение научните публикации на д-р М. Нейчева са насочени към разработване на актуална и значима проблематика. В основната част от тях (в монографията, в две студии, 3 статии и 4 научни доклада) се третираат въпроси, които са в контекста на дълбоките промени в концепциите и стратегиите за икономическо развитие, отнеждащи на образованието на работната сила и формирането на човешкия капитал ролята на решаващ фактор за конкурентоспособността и ускоряването на икономическия растеж.

В публикациите от тази група са очертани основните тенденции в развитието на образователната и квалификационната структура на работната сила в национален и в сравнителен план, спрямо НСЧ на ЕС, както и по отношение на изпълнението на Лисабонските критерии. Изследването е фокусирано върху ролята на висшето и средното образование при формирането

и измерването на човешкия капитал, като са открити редица съществуващи и потенциални проблеми в двете сфери. Разработени са и са приложени иконометрични модели за оценка на връзката между измененията в качеството на работната сила и в запаса от човешки капитал и темпа на растеж на БВП на глава от населението.

Втората група публикации, представени от кандидата дискутира кризисните процеси в съвременната икономика и ролята, инструментариума и възможностите на стабилизационната политика

Научните публикации на д-р М. Нейчева са в авторитетни научни издания, в т. ч. 5 от тях са в чужди издания, отличават се с прецизност, задълбоченост и компетентност. В справката за цитиранията са отбелязани 9 цитирания на публикации на кандидата, 8 от които са от автори извън България. Цитиранията се отнасят до съществени изводи и постановки и показват, че резултатите от научно-изследователската работа на М. Нейчева са добре познати и са получили признание в научната общност.

С документите по настоящия конкурс се удостоверява също, че през периода 1991 – 2012 г. д-р М. Нейчева е участвала в 8 научноизследователски и приложни проекта, шест от които са с възложител международни и национални организации, а два, на които е и ръководител, са на БСУ.

3. 2. Оценка на съдържанието на представените публикации

Съдържанието на монографията „Изследване на образованието на работната сила и влиянието му върху икономическия растеж” е ориентирано основно към изследване на параметри за състоянието и развитието на образователната структура на работната сила като фактор за формирането на човешкия капитал. Този анализ се допълва с проучване на ролята на човешкия капитал в неокласическите и ендогенните модели на растежа. Обвързването на проблематиката на двата анализа дава база за очертаване на важни насоки за развитие на конкурентоспособността и потенциала за растеж на българската икономика.

В първата част на монографията се изследват голям брой количествени показатели, характеризиращи състоянието на образователното равнище на работната сила и тяхната динамика, основно за периода 2004-2010 г. Авторът е

очертал оригинална методологическа рамка за прилагане на образователния подход при измерване на човешкия капитал. Използваната методология включва разработването на система от индикатори и критерии класифицирани в 3 групи - за запаса от човешки капитал, за инвестициите в човешки капитал и за качествените измерения на човешкия капитал. Оценките и анализът по тях се базират на обработката на широк спектър информационни национални и международни източници, включително статистически бази данни от НСИ, НОИ, ЕВРОСТАТ, ЮНЕСКО и др.

Въз основа на привлечената богата и актуална статистическа информация подробно и задълбочено са анализирани комплекс от индикатори за развитието на системата на висшето и на средното образование на национално и регионално равнище, както и в сравнителен план. Направена е съпоставка на разглежданите индикатори за България и за НСЧ на ЕС, както и по отношение на целевите критерии на Лисабонската стратегия. Този сравнителен анализ е позволил на автора аргументирано да позиционира състоянието на образователното равнище в България и да се даде оценка за нерешените въпроси и проблемите пред образователната политика в светлината на общите европейски тенденции и тенденциите в страните със сходни изходни позиции и проблеми.

Втората част на монографията предлага задълбочен теоретичен анализ на връзката между променливите, описващи нивото от човешки капитал и икономическия растеж. Направена е съпоставка между разбиранията за различните механизми на влияние на човешкия капитал, заложен в съвременните теории за растежа и в частност в новите варианти на неокласическите модели и в моделите на ендегенния растеж.

Работата съдържа и прецизна систематизация и анализ на ключови емпирични изследвания, които тестват теоретичните хипотези и представят доказателства за влиянието на образователното равнище на работната сила върху растежа в съвременните икономики. Представени са и резултатите от приложените от автора два иконометрични модели за оценка на влиянието на човешкия капитал върху темповете на икономическия растеж в България и други европейски страни.

Като цяло монографичният труд убедително демонстрира научната ерудиция, добрата теоретична подготовка и аналитичните умения на кандидата при изследване на сложни и дискуссионни въпроси. Характерно е, че защитаваните теоретични постановки и идеи се подкрепят с обстойни количествени анализи, моделиране на процесите и оценка на влиянието на различните фактори. Проучени са и са систематизирани широк спектър от научни публикации на български и чуждестранни автори в областта на образованието, икономическия растеж, измерването на човешкия капитал и неговото влияние върху темповете на нарастване на БВП.

Съществени постижения могат да се отбележат и в публикациите на д-р М. Нейчева извън монографичния труд. Основната част от тях е посветена на изследване и моделиране на влиянието на предкризисната макросреда върху различните прояви на глобалната криза в отделните страни. Проследява се динамиката на широк кръг макроикономически индикатори в европейските икономики и в частност в новите страни–членки на ЕС и в България. Разглежда се ролята на националните макрополитики за справяне с кризата, като се търси връзка между дълбочината и продължителността на рецесията и избрания тип политика. Анализирани са макроикономическата динамиката на деловата активност в България по отрасли и са представени сравнителни данни за други европейски страни. Аргументира се разбирането, че основният проблем, който се очертава пред нашата икономика е не толкова дълбочината на рецесионния спад, а продължителността на възстановяването.

3.3. Научни постижения и приноси

В справка към документацията по обявения конкурс д-р М. Нейчева е систематизирала приносите, които счита, че има в теоретичен и приложен аспект. Приемам посочените приноси като отговарящи на реалните резултати и постижения на изследователската ѝ работа. Считаю, че те могат да се окачествят като съществени и по своя характер се заключават преди всичко в обогатяване на съществуващите знания и приложение на съвременни научни методи и подходи за моделиране и анализ на икономически процеси на регионално (ЕС и НСЧ) и национално равнище.

По-конкретно могат да се изтъкнат следните постижения и приноси:

1. На базата на критичен анализ на различните подходи се аргументира образователния подход за измерване на човешкия капитал. В съответствие с това е разработена система от 3 групи показатели за оценка на образователното равнище на работната сила като измерител за човешкия капитал на макроравнище.

2. Подробно, въз основа на широк статистически и фактологичен материал, се оценява състоянието и тенденциите в образователното равнище на работната сила в България. Направен е сравнителен анализ и съпоставка на количествените и качествените характеристики на човешкия капитал в българската икономика с тези на новите страни - членки и спрямо целевите критерии на Лисабонската стратегия. Въз основа на анализа са очертани критични проблеми в сферата на средното и висшето образование, както и насоки за развитието на образователната политика.

3. Анализирани са и са систематизирани теоретичните модели и емпиричните доказателства за влиянието на човешкия капитал върху растежа. Направена е съпоставка на неокласическият модел на растежа с ендогенните модели от гледна точка на подходите за измерване на човешкия капитал и механизмите, обясняващи неговата роля като източник на дългосрочния растеж.

4. Във връзка с верификацията на допусканията, приети в различните модели и извеждане на общите тенденции, е направен критичен анализ и обобщение на резултатите от съвременните емпирични изследвания за влиянието на човешкия капитал върху дългосрочния растеж. В тях се търсят опорни точки за развиваната от автора теза за подхода при измерване и ролята на човешкия капитал.

5. Представени са резултатите от две авторови проучвания с иконометрични модела за оценка на факторите за икономическия растеж в европейските страни и в България с акцент върху ролята на човешкия капитал. В единия от моделите, като измерител на потока на човешки капитал, се приемат публичните разходи в образованието, като дял от БВП. Изследването констатира различно влияние на тази детерминанта на растежа в развитите европейски страни и в новите страни членки на ЕС. В другата разработка се прилага разширената производствена функция на Кооб-Дъглас с включен фактор

човешкия капитал, измерван чрез дела на работната сила със завършено поне средно образование, за да се оцени как качеството на работната сила влияе върху темпа на растеж на БВП на човек от населението.

б. В публикациите извън темата за човешкия капитал и образователното равнище на работната сила основните приноси са свързани с изследване на влиянието на националните макрополитики и предкризисната среда върху развитието на рецесионните процеси и възстановяването от кризата в европейските икономики. Оценява се ефектът върху икономическата динамика на широк кръг макроикономически индикатори (повече от 15), класифицирани в пет групи – растеж, ценова динамика, парична политика, фискална политика, външен сектор. Очертани са възможностите за провеждане на подходяща микс политика за смекчаване на последиците от кризата и икономическо възстановяване.

4. Учебно-преподавателска работа.

Гл. ас. д-р М. Нейчева е на научно- педагогическа работа в БСУ гр. Бургас от 2003 г. Учебно-преподавателската ѝ дейност е разнообразна и съответства на потребностите на центъра по икономически и управленски науки. Изнася лекции и води семинарни занятия пред студентите от ЦИУН по Микроикономика, Икономика, Транснационални и мултинационални корпорации и банки. Осъществявала е ръководство на дипломанти и на студентски научни разработки. Аудиторната ѝ заетост за последните години, според представената справка е 1899 часа. Има публикувани един самостоятелен учебник и 4 други учебни помагала и материали по преподаваните дисциплини. Учебникът ѝ по Микроикономика е издържан в теоретично и методическо отношение и я представя като опитен преподавател, който отлично владее материята и умее да я поднесе на студентите логически издържано, аргументирано и ясно. Преподавателската ѝ работа е ориентирана към иновативни методи на обучение, използване на информационни технологии и мултимедийни продукти. В частност следва да се отбележи, че издаденият от нея учебник не само се отличава с оригинална и интересна структура, но към него има и диск с разработени интерактивни тестове и презентации. Справката сочи, че тя е автор и на други учебни материали за електронно обучение.

5. Лични впечатления от кандидата

Познавам М. Нейчева от времето на докторантурата ѝ в ИУ –Варна, на която бях научен ръководител. Бил съм рецензент на неин учебник и монографичния ѝ труд и познавам много добре изследователската и отчасти преподавателската ѝ работа. Личните ми впечатления от съвместната ни работа, както и от научните ѝ изяви ми дават основания да изтъкна, че М. Нейчева има значителен потенциал за развитие като изследовател и преподавател, отличава се с научна активност, задълбоченост, научна ерудиция, коректност и самовзискателност. Нейното досегашно развитие показва едно постъпателно израстване като академичен преподавател и изследовател, който си поставя високи цели и има енергията и възможностите да ги следва.

6. Бележки и препоръки:

Не намирам основания за сериозни критични бележки, но бих направил препоръки за възможни перспективи в бъдещата изследователска работа на кандидата.

Преди всичко, задълбочените емпирични изследвания и анализи (дескриптивни, фактологически, статистически, иконометрични) на проблемите на човешкия капитал са една солидна база, върху която д-р М. Нейчева би могла в перспектива да развие още по-пълно своите идеи и виждания за конкретните подходи, механизми и решения, които трябва да намерят място в различните публични политики, в т. ч. и в образователната политика.

Мисля също, че използването като референтна рамка и база за сравнение на състоянието в т.н. нови страни- членки на ЕС постепенно ще губи все повече своето значение. Такива сравнения безспорно сега са необходими и имат своите основания - общо минало, сходни стартови условия и проблеми и пр. Същевременно обаче, групата на НСЧ се разширява и става все по-нееднородна, все повече стават различията и спецификите в развитието и в решаваните проблеми, в избраната икономическа стратегия и политики. Ориентирът, еталонът към който се стремим и спрямо който трябва да се сравняваме, за да определяме посоката и задачите в дългосрочна перспектива трябва да бъде средното европейско равнище.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Кандидатът за академичната длъжност „доцент” д-р М. Нейчева се представя със значителна по обем изследователска, преподавателска и публикационна дейност в областта конкурса. Научните ѝ публикации са по съществени за съвременната икономическа теория и политика проблеми и съдържат ясно открити приноси с научен и научно-приложен характер. По своя обем, пълнота и задълбоченост на моделите и анализите, демонстрираната научна ерудиция и аналитични умения, те отговарят напълно на изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент”. Учебно-преподавателската ѝ работа я представя като опитен университетски преподавател, а публикациите в престижни списания и изявите на национални и международни форуми са ѝ създали определен авторитет и име в научната общност.

Предвид изложеното, с пълна убеденост предлагам на уважаемите членове на научното жури към ЦИУН при БСУ на гл. ас. д-р Мария Иванова Нейчева да бъде присъдена академичната длъжност „доцент” в професионално направление 3.8. – Икономика (Инвестиции в човешки капитал и икономически растеж).

30. 11. 2012 г.

Рецензент:

(проф. д-р Вл. Владимиров)